

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Иванка Годорова Банкова,
научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното
производство“

на дисертационен труд на тема:

**„Управление на предприемачеството в сектора на малкия и среден бизнес:
стратегически аспект“**

автор: Валдемар Петр Влох

научен ръководител: доц. д-р Теменужка Каролова Хроми-Жигалова

за присъждане на образователна и научна степен **„доктор”**
по научно направление 3.7 **„Администрация и управление”**,
докторска програма:

„Организация и управление извън сферата на материалното производство”,

Настоящата Рецензия е изготвена на основание решение на научно жури, определено със Заповед на Ректора на Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“ № 274/02.05.2023 г. за защита на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ на Валдемар Влох.

Докторантът е депозирал всички изискуеми документи от ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и Правилника на ВСУ относно процедурата за придобиване на ОНС „доктор“. Кандидатът е изпълнил планираните дейности за обучение в докторантура на самостоятелна подготовка, успешно е положил изпитите по индивидуалния учебен план, представил е дисертационен труд, автореферат, справка с приноси и публикации по темата на изследването. Обучението се произвежда на руски език. Докторантът доказва, че притежава изискваните по чл. 36 (3) от ЗРАСРБ задълбочени теоретични знания по научната специалност и способности за провеждане на самостоятелни научни изследвания.

От автобиографичните данни е видно, че Валдемар Влох има както обществени ангажименти, така и участва в уважавани и авторитетни организации, което е основание за интереса и желанието на докторанта да се развива както в областта на публичното управление, така и в сферата на научната работа. Следва да се отбележи, че дисертантът има богат професионален и преподавателски опит, от 2011 г. е преподавател във Висшата социално-икономическа школа в гр. Пшеворск, Полша, а от 2021 г. изпълнява длъжността Декан на Факултета по мениджмънт в същото висше училище.

1. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА И ОЦЕНКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационният труд на Валдемар Влох е в общ обем от 202 страници, в това число 7 графики, 9 рисунки и 12 таблици. Структуриран е в увод, изложение в три глави, заключение, използвана литература. Съдържанието на всяка от главите е разпределено в отделни параграфи, като в края на всяка глава са направени конкретни изводи. Библиографията обхваща 139 източника на полски, руски и английски език. Тематиката е посветена на недостатъчно изследвани въпроси на теорията и практиката на управлението на предприемачеството в сектора на малкия и среден бизнес в стратегически аспект в Полша. В контекста на динамиката на средата и увеличаващи се предизвикателства, предприемачеството следва да бъде по-адаптивно към икономическите и социални промени. Докторантът насочва вниманието към възможностите за стабилизиране на икономиката чрез използването и развитието на интегрирани управленски подходи за решаване на проблемите в развитието на предприемачеството в сектора на малкия и среден бизнес в стратегически аспект.

Темата на дисертацията е актуална, отговаря на научната специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство“ и има съществена практическа значимост. Сложността на проблематиката изисква добра теоретична подготовка и аналитични умения за осъществяване на научното изследване, особено при липсата на достатъчно интердисциплинарни изследвания на управленските аспекти на предприемачеството в Полша.

Дисертантът познава литературата посветена на изследвания проблем, задълбочено са обработени и аналитично систематизирани коректно цитираните в текста 139 източника на полски, руски и английски език, и интернет ресурси.

Приложените изследователски методи са подходящо избрани за постигане на поставената цел и решаване на дефинираните задачи, което допринася за успешното осъществяване на дисертационното изследване и защитаване на тезата, че разкривайки специфичните особености на предприемачеството в сектора на малкия и среден бизнес се дава възможност за моделиране управлението на сектора с цел неговото усъвършенстване на основата на новите технологии и иновации.

2. ХАРАКТЕРИСТИКА И ОЦЕНКА НА СЪДЪРЖАНИЕТО НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Структурата на дисертационния труд е оформена в класически вариант за научна разработка от подобен вид – увод, три глави, заключение, списък на използваните източници. Отделните структурни единици са добре балансирани, което спомага за ефективното представяне на проблематиката. Висока оценка заслужава разгръщането на

тезите в отделните части на дисертационния труд, което спомага за по-добро и лесно възприемане на материала.

В увода е представена изчерпателно концептуалната рамка на изследването, като са формулирани основните изследователски параметри – актуалност и значимост, изследователска цел и задачи, предмет, обект, изследователска теза, методология и теоретична основа на изследването, и ограничения на предметния обхват на дисертационния труд.

В съдържателен аспект разработката се отличава с изчерпателност, прецизност и пълнота на изложението. Коректно са използвани цитиранията и позоваванията, графичното оформление е на високо ниво.

Дисертационния труд е разработен в изпълнение на дефинираната цел на изследването – да се направи теоретична обосновка и да се разработят практически препоръки за стратегическо управление на предприемачеството в сектора на малкия и среден бизнес в контекста на динамичен растеж, базиран на съвременни технологии и иновации. Изследването е логично структурирано в съответствие с решаването на поставените изследователски задачи.

В дисертационния труд коректно и прецизно е разгърната изследователската тезата, че разкривайки специфичните особености на предприемачеството в сектора на малкия и среден бизнес и неговите „тесни места”, се дава възможност за моделиране управлението на сектора с цел неговото усъвършенстване на основата на новите технологии и иновации, като авторът умело и поэтапно търси научни аргументи за доказването ѝ.

В Първа глава „Развитие на формите на предприемачество и съдържание на предприемаческите функции за управление“ чрез последователно акцентирание и задълбочено проучване на теоретичните основи и категориалния апарат на предприемачеството в сектора на малкия и среден бизнес е направен задълбочен анализ на теоретико-методологическите аспекти на изследваната проблематика и са идентифицирани основните проблеми. Очертана е теоретичната рамка, същността и развитие на формите на предприемачеството и съдържанието на предприемаческата функция на управление. Изведени са особеностите на регулаторната политика в Полша и са анализирани механизмите за държавно регулиране на развитието на предприемачеството в сектора на малкия и среден бизнес на наднационално и национално ниво. Докторантът достига до извода, че в съвременните условия за развитие на стратегическото управление на малкия и среден бизнес са необходими нови подходи в организацията и регулирането на малкия и среден бизнес, продиктувани от стратегията Европа 2030, от приоритетите за устойчиво развитие, от необходимостта от укрепване на

вътрешния пазар и повишаване на конкурентоспособността на икономиката на Република Полша.

Втората глава „Стратегически подходи към развитието на предприемачеството в сектора на малкия и среден бизнес“ изследва стратегическите подходи и идентифицира спецификата на развитието на предприемачеството в сектора на малкия и среден бизнес в Република Полша. Подходящо е представен анализа на особеностите на формирането и развитието на предприемачеството в този сектор чрез разделянето на предприемачеството на големи и малки форми до етапа, когато става масово (т.е. ранните капиталистически икономически форми на предприемаческа дейност): малките форми се оказват по адаптивни и ефективни, техните критерии са печалба и мултиплициращ ефект изразяващ се в създаване на нови работни места и нови предприятия. Анализът на регулаторната политика и институционалните механизми за развитие на предприемачеството в сектора на малкия и среден бизнес в Република Полша доведе до заключението, че е необходимо да се разработи стратегия за управление на предприемачеството в сектора на малкия и среден бизнес като самостоятелен субект на икономическото творчество и като обект на държавно регулиране като се предложат възможни алтернативни методи и решения, с оглед постигане на по-голяма.

Глава трета „Формиране на оптимална стратегия за развитие на предприемачеството в сектора на малкия и среден бизнес“ постига резултати с най-висока практико-приложна тежест. На базата на методико-обоснован подход предлага аргументирана обосновка за разработване на оптимална стратегия за развитие на предприемачеството в сектора на малкия и среден бизнес. Коректно са изведени и идентифицирани приоритетните цели и е представена е концепцията за повишаване на конкурентоспособността и алтернативи за динамичен растеж на предприемачеството в сектора на малкия и среден бизнес, базирано на съвременните технологии и иновации. Възприетия подход позволява на автора да очертае основните показатели за ефективност на системата за управление на предприемачеството в този сектор в Република Полша. Направен е извода, че в стратегическото управление на предприемачеството в Полша акцентът се измества от плоскостта на крайните изисквания към резултатите от определената политика, в конкретната област на икономическа дейност, използвайки стратегическите планове на всички нива на управление. Подчертано е, че изпълнението не е задължително и има по-скоро консултативен характер, като е обърнато внимание, че именно в това се характеризира същността и съдържанието на методико-обоснования подход. Висока оценка заслужава предложения дескриптивен модел на управление на предприемачеството в сектора на малкия и среден бизнес, който е разработен на базата на цялостен анализ на

информацията за влиянието на конкретни фактори и изграждането на прогноза, предлагаща тенденциите на развитие. При разработването на модела се отчитат различните фактори на средата влияещи на успеха или провокиращи заплахи, за да бъде подходящо структурирано управленското въздействие. Предложената холистична концепция за конкурентоспособност и динамичен растеж базирана на съвременни технологии и иновации е подходяща за развитието на предприемачеството в сектора на малкия и среден бизнес и е възможност за създаване на ефективен механизъм в съвременното пазарното стопанство.

В заключението на дисертацията са изведени основните изводи, резултати и приносни моменти, които следват от текста и имат пряка връзка с представената методология на изследваната проблематика. Изведените резултати и препоръки са логични, аргументирани и обосновани, те са в следствие на анализа и идентифицирането на съвременните проблеми, и са ориентирани към възможностите за развитието му.

Дисертантът борави с лекота със специфичната терминология в анализираната сфера. Допълнително достойнство на разработката са и представените актуални теоретични насоки и аргументирани лични тези и виждания, както и разгърнатата поредица от интересни идеи.

Дисертационния труд е написан на ясен език, висока оценка заслужава уменията на докторанта да борави свободно с понятийния апарат, да извежда, интерпретира и систематизира теоретични и практически проблеми, както и да предлага възможности за решаването им. Може да се обобщи, че дисертационния труд притежава редица достойнства и отговаря на изискванията за подобна научна разработка

3. ОБОБЩЕНИЕ НА ПО-СЪЩЕСТВЕНИТЕ СИЛНИ СТРАНИ И РЕЗУЛТАТИ С ПРИНОСЕН ХАРАКТЕР НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Положителните страни на дисертационния труд най-общо могат да бъдат систематизирани в две групи – доразвиване и надграждане на теоретични постановки и аргументирано представяне на авторовата позиция и практическа насоченост на разработката:

- Задълбочено са анализирани и критично оценени теоретичните основи и особеностите на формирането и развитието на предприемачеството по подходящ начин е изяснен категориалния апарат и са идентифицирани основните проблеми на предприемачеството в сектора на малкия и среден бизнес в Република Полша;
- Коректно е представена регулаторната политика и механизмите за държавно регулиране на развитието на предприемачеството в сектора на малкия и среден бизнес и е

доказана необходимостта от усъвършенстване на правната основа и от държавна подкрепа за гарантиране на защита на законовото функциониране на предприемачеството в Република Полша, съобразени с основните политики и стратегии на ЕС в изпълнение на Целите за устойчиво развитие до 2030 г.;

- Идентифицирана е спецификата на развитието на предприемачеството в сектора на малкия и среден бизнес в Република Полша и са изведени основните компоненти на институционалния механизъм за държавно регулиране и аргументирано е доказана необходимостта от създаване на благоприятна институционална среда и стратегически ориентири за функциониране на предприемаческите структури на ниво макроикономическо държавно регулиране и стандартизирани институционални условия на микроикономическо ниво;

- Изведени са приоритетните цели на управлението на предприемачеството в сектора на малкия и среден бизнес в Република Полша въз основа на методико-обоснован подход и стратегическо планиране, и е доказано, че творческият и иновативен характер на предприемачеството е фокусирано върху конкурентоспособността и иновациите като конкурентно предимство;

- Аргументирано е представена холистична концепция за конкурентоспособност на предприемачеството в сектора на малкия и средния бизнес в условията на динамичен растеж на основата на съвременните технологии и иновации, и е доказана необходимостта от подготовката на кадри, способни да прилагат новите технологии и иновации;;

- Разработен е дескриптивен модел за управление на предприемачеството в сектора на малкия и среден бизнес, отчитащ възможностите за развитие на информационната икономика, икономическата креативност, иновативност, активизиране на механизма за образуване на системообразуващи елементи и реализация на частната собственост.

- Защитена е позицията, че националната конкурентоспособност на предприемачеството в сектора на малкия и средния бизнес е необходимо да отчита съвременните реалности и прилагането на адекватни мерки за икономически растеж синхронизирани с икономическата политика и държавното регулиране.

- В дисертационния труд коректно и прецизно е разгърната тезата, умело и поетапно са потърсени научни аргументи за изясняване и изпълнение на поставените задачи.

4. НАУЧНИ И НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.

Приемам изведените приноси и считам, че са лично достижение на докторанта. Постигнатите научни резултати се отнасят до:

- Обогаляване на съществуващите знания в областта на управление на предприемачеството в сектора на малкия и среден бизнес в стратегически план с отчитане на тяхната икономическа значимост.

- Аргументиране на необходимостта и възможностите за използване на дескриптивното моделиране в стратегическото управление на предприемачеството /в сектора на малкия и среден бизнес/ на основата на новите технологии и иновации с цел неговото оптимизиране.

- Построяване на дескриптивен (описателен) модел на управление на предприемачеството в сферата на малкия и среден бизнес. Същият е разработен на основата на комплексен анализ на получената информация за влиянието на конкретни фактори и представена прогноза, представяща тенденциите на развитие. Моделът може да се допълва, подобрява и адаптира към всяка конкретна структура, което определя и неговата практико-приложна насоченост.

5. ОЦЕНКА НА АВТОРЕФЕРАТА И ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Представеният автореферат е в обем от 46 стр. и позволява да се очертаят постигнатите резултати и отразява релевантно структурата и съдържанието на дисертационния труд. Изготвен е в съответствие с добрите академични практики и отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за неговото приложение.

Авторската теза е подкрепена с 3 самостоятелни публикации в научни издания, съответстващи на наукометричните изисквания за ОНС „доктор“ в Република България и 8 публикации в други издания. Представените публикации отразяват важна част от дисертационния труд и верифицират резултатите от научното изследване, с което се осигурява публичност на постигнатото в изследването.

6. БЕЛЕЖКИ, ПРЕПОРЪКИ И ВЪПРОСИ

- добре би било да се формулира изследователския проблем и да се стеснят ограниченията на изследването;

- разработката би спечелила, ако бе очертан времеви период на провеждане на проучването;

- дисертационното изследване може да се надгради с емпирично проучване на управленските прийоми, механизми и стратегии, прилагани от предприемачите в Република Полша, което би дало възможност за по-добра илюстрация на бизнес средата и

ефектите от приложение на регулаторните механизми на държавата и икономическите политики.

-библиографската справка не е представена според изискванията.

Необходимо е да се отбележи, че представеното изследване е задълбочено и се характеризира с пълнотата и изчерпателност. Безспорно е, че отвъд изследваните реалии стоят и други, които не са засегнати в настоящата разработка. Остава отворена възможността да се добавят още специфични и интересни казуси, които биха очертали допълнителни щрихи за проучвания. Препоръчвам популяризиране на изследваната проблематика чрез публикации, провеждане на семинари, уебинари и пр.

Отправените бележки не намаляват достойнствата на дисертационния труд и могат да се считат като препоръка за бъдещите научни изследвания в тази област.

7. СТАНОВИЩЕ ОТНОСНО НАЛИЧИЕТО НА ПЛАГИАТСТВО

В рамките на достъпните ми източници и на моите компетенции, не съм установила наличие на плагиатство и некоректни заемки. В хода на процедурата не са постъпили неанонимни и мотивирани писмени сигнали за плагиатство. Не се намирам в конфликт на интереси с кандидата.

8. Заключение

Представения дисертационен труд на тема „*Управление на предприемачеството в сектора на малкия и среден бизнес: стратегически аспект*“ е в пълно съответствие с изискванията за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ на ЗРАСРБ, Правилника за неговото приложение и Правилника за придобиване на научни степени във Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“. Дисертационното изследване е добре оформен, задълбочен и завършен научен труд, съдържа актуални, значими и оригинални за теорията и практиката научно-приложни и приложни резултати и приноси по важна за националното пространство на Република Полша тема. Това е основание да декларирам своята положителна оценка за труда.

С убеденост предлагам на уважаемите членове на Научното жури да присъдят образователната и научна степен „доктор“ на **Валдемар Петр Влох** по научната специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство“, професионално направление 3.7. „Администрация и управление“.

21 май 2023 г.

Изготвил рецензията,

доц. д-р Иванка Банкова